

**ВОЙТЮК Т. Ю.**

студентка 3-го курсу екологічного факультету Житомирського національного агроекологічного університету, м. Житомир

## **СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**

Стрімкий розвиток цивільних правовідносин викликає об'єктивну необхідність у забезпеченні найбільш сприятливого правового режиму функціонування всіх організаційно-правових форм суб'єктів господарювання. Лише за умов існування такого правового режиму можливим вбачається досягнення стану реальної правової захищеності та гарантованості прав і законних інтересів представників корпоративного бізнесу.

У наш час найбільш розповсюдженою формою існування корпоративних юридичних осіб в Україні є товариство з обмеженою відповідальністю (далі - ТОВ). Незважаючи на достатньо тривалий період існування цієї конструкції не лише в світовій практиці, а й у законодавстві України, реальні механізми здійснення, охорони та захисту прав учасників цього виду господарських організацій залишаються поза увагою законодавця. В свою чергу це призводить до безлічі корпоративних конфліктів, про що свідчить стрімко зростаюча кількість судових справ зі спорів між учасниками ТОВ та між учасниками та товариством.

Багато проблемних питань виникає внаслідок суперечливості процедури спадкування корпоративних прав учасників ТОВ. Невизначеність в цьому важливому аспекті не додає гарантій сталому розвитку корпоративної сфери в Україні. Отже, необхідним вважається проведення комплексного дослідження зазначеної проблематики.

Згідно ст. 147 Цивільного Кодексу України (далі - ЦКУ) частка у статутному капіталі ТОВ переходить до спадкоємця учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Орієнтуючись на положення ЦКУ, можна зробити висновок, що до правонаступника переходять майнові права учасника ТОВ, якщо інше не передбачено статутом. Відповідно до ст. 55 закону "Про господарські товариства" в зв'язку зі смертю громадянина – учасника ТОВ у спадкоємців виникає переважне право вступу до цього товариства. Право участі автоматично до правонаступників не переходить. Проте, їм надається можливість вступу до ТОВ та отримання корпоративних прав. На це необхідно дві умови: бажання спадкоємця вступити до ТОВ та згода товариства прийняти його до своїх учасників. При відмові спадкоємця вступити до ТОВ, або відмові товариства у прийнятті його до складу учасників, останньому видається у грошовій або натуральній формі частка у майні, яка належала учаснику, що помер. Вартість цієї частки визначається на день смерті учасника. В даному випадку бачиться ще один доказ єдності майнового та немайнового елемента корпоративних прав. Якщо у правонаступника не виникає немайнового права участі, то, власне, і майнових теж.

Процедура спадкування корпоративних прав є дуже суперечливою та складною. За доцільне вважається звернення уваги на деякі проблемні ситуації, що можуть виникати при реалізації прав спадкоємців померлої фізичної особи.

По-перше, постає питання кого слід вважати суб'єктом надання згоди на участь у товаристві. Ст. 55 Закону України "Про господарські товариства" зазначає, що таку згоду має надавати товариство, яка виражається через просту більшість голосів на загальних зборах. Натомість ч. 5 ст. 147 ЦКУ, у разі наявності необхідності такої згоди на вступ, передбачає її надання іншими учасниками ТОВ, що означає згоду кожного з них, яку останні одногосно виражають на загальних зборах при 100% кворумі.

Але я вважаю, що доцільніше використовувати норми Закону України «Про господарські товариства», оскільки дані правовідносини підпадають під регулювання господарського права і тому, у цьому випадку господарське законодавство є спеціальним, а цивільне – загальним.

З метою запобігання суперечкам між учасниками необхідно виконувати вимоги ч. 5 ст. 147 ЦКУ і вихід бачиться в одержанні згоди від учасників, при її оформленні рішенням загальних зборів учасників. Для цього в протоколі зборів слід зафіксувати виступ кожного учасника, в якому він виражає згоду на прийняття учасника, а в резолютивній частині ухвалити рішення про ухвалення правонаступника в товариство.

По-друге, господарським законодавством не встановлений строк, протягом якого спадкоємці мають виявити своє бажання вступити у товариство чи відмовитись від вступу до нього. Непоодинокі випадки, коли спадкоємці не виказують свого ставлення щодо участі у товаристві. В такому разі ТОВ не може прийняти рішення про неприйняття спадкоємця, адже відсутня правова підстава відмови (заява про бажання вступити). Натомість такий строк зазначено у цивільному законодавстві, а саме у Книзі 6: Спадкове право Цивільного кодексу України. В свою чергу така невизначеність може призводити до зловживань з боку учасників ТОВ. За доцільне вважається, використавши досвід інших держав, зокрема РФ, закріпити нормативний строк для надання згоди учасниками ТОВ на вступ спадкоємців до товариства, у разі, якщо статутом передбачена необхідність такої згоди. Такий строк міг би становити 30 днів з моменту подання спадкоємцем заяви про намір вступити до ТОВ. В свою чергу слід зазначити в законі і строк для подання заяви спадкоємця про намір вступити до ТОВ в 30 днів з дня отримання свідоцтва про право на спадщину [1, с. 366].

Законодавчо не врегульованою залишається й ситуація, коли помирає учасник ТОВ, який має частку у статутному капіталі ТОВ, що перевищує сорок відсотків. В такому випадку, учасники ТОВ, що залишились не можуть прийняти рішення про прийняття спадкоємця до складу учасників товариства та про внесення змін до установчих документів оскільки відсутній кворум на загальних зборах [2, с. 30].

Доцільним вважається закріплення зазначених положень на рівні закону «Про господарські товариства» [3, с. 46].

Неоднозначно розв'язується і питання охорони спадкового майна. Крім того, ст. 1285 ЦКУ передбачає управління спадщиною у разі якщо у ній міститься майно, яке вимагає управління. Втім, законодавство не розкриває цієї конструкції: не зрозумілі наслідки неукладення такого договору, чітко не окреслені ситуації, коли управління майном є обов'язковим. Вважається за належне доповнення вище

вказаної статті положеннями щодо обов'язку нотаріуса управляти спадщиною, коли у складі спадщини наявне майно, що вимагає управління, а саме підприємство (як цілісний майновий комплекс), частка у статутному капіталі господарського товариства (наприклад - ТОВ), пай та інше [5, с. 367].

Крім того, необхідним вважається формування певного підходу до підстав та випадків поділу корпоративних прав при правонаступництві. Цей перелік має бути виключним, адже значне подрібнення часток у статутному капіталі завдаватиме значної шкоди процесу управління товариством. Серед цих підстав слід закріпити випадки, у разі, якщо:

- такий поділ з визначенням частки кожного зі спадкоємців передбачений у заповіті;
- спадкоємці не можуть домовитись про порядок розподілу спадщини;
- кожен з правонаступників бажає отримати частину корпоративних прав та самостійно їх здійснювати, а заповіт або відсутній, або не регулює чітко вказане питання.

Окремому дослідженню підлягає і питання відумерлості спадщини, що містить корпоративні права. Під відумерлістю спадщини в чинному цивільному законодавстві розуміється спеціальна юридична конструкція, що передбачає перехід спадщини до територіальної громади за місцем відкриття спадщини у разі, якщо спадкоємці за законом та за заповітом відсутні або відмовилися від прийняття спадщини.

Виявляється, що територіальна громада може мати корпоративні права, які вона здійснює через органи місцевого самоврядування та шляхом створення останніми спеціальних органів і служб для реалізації цих прав [4, с.102].

Корпоративне законодавство в Україні потребує значної уваги. Відсутність ефективних гарантій захищеності прав учасників корпоративних підприємств виступає значним гальмом розвитку інвестиційних процесів в українському бізнесі. Необхідною вважається зміна самого підходу до корпоративних прав, закріплення дієвих механізмів їх реалізації. Тільки після цього можливо стане вести мову про наближення до європейських стандартів корпоративних правовідносин.

#### **Список використаних джерел :**

1. Єсауленко Н.В. Проблеми спадкування частки у статутному капіталі ТОВ //Юридичні і політичні науки. Держава і право. – 2006. - Вип. 35. С.363-369
2. Голодницький Э. Как получить компанию в наследство. Проблемы наследования корпоративных прав на Украине // Юридическая практика. — 2005. — № 19 (385). — С. 24-35
3. Макаренко А. Как наследовать корпоративне права // Юридическая практика. — 2006. — №9 (427). — С.42-50
4. Первомайський О.О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах // Монографія. – 2005. – Харків. – с.102
5. Бережна І. Спадкування корпоративних прав // Юридичний вісник України. – 2007. – № 42. – С. 8-9.